

Stoltheten viktig för framtidens landsbygdsbor

Det måste till krafttag för att stoppa utarmningen av landsbygden.

Frågan är vad som behövs för att höja landsbygdens status och göra den till en attraktiv plats att bo på.

Seminarieret "Unga är dagens och framtidens landsbygdsbor" tog upp många viktiga frågor. Intressanta föreläsningar övergick i diskussioner, och en av dagens slutsatser var att vuxnas inställning och tankar om orten avspeglas på de yngre, och att stoltheten över bygden har en bärande roll.

– Det är så roligt att komma hit till den svenska landsbygden. De många tomma ytorna ger massor med utvecklingsmöjligheter, börjar Maria Almlí.

Hon är forskare och bygdeutvecklare på Högskolan for landbruk och bygdeutvikling (HLB) i Norge, och inleder föreläsningarna under seminariet på Kulturhuset Glada Hudik.

Eftermiddagen har arrangerats av Resurs X och Hudiksvalls kommun. Politiker, tjänstemän och ideellt engagerade personer från kommunerna i Hälsingland lyssnar.

– Jag var i en liten norsk by förra veckan och fick frågan "Vad har du gjort för ont för att bli skickad hit?" Här möttes jag istället av stora skyltar där det står "Välkommen till Glada Hudik!". Det känns väldigt positivt, säger Maria Almlí.

Hon har själv erfarenhet av att flytta tillbaka till sin hembygd. Två gånger har flyttlasset gått dit, eftersom den första flytten inte blev som hon hoppats.

Kommunen heter Steigen och ligger nära Lofoten. Det är en stor kommun till ytan men den har bara 2600 invånare. barn skulle få en

trygg och bra uppväxt fick henne att återvända. Hon ville fiska och jaga.

– Kommunen gjorde reklam som främst riktade sig till unga, högtbildade kvinnor med barn. Men när jag väl flyttat dit undrade alla, både boende i Steigen och vänner på andra orter, varför jag plötsligt valt att bo där och inte i en större stad. Det betraktades som ett misslyckande att flytta tillbaka. Jag kände mig som en underdog som kom där med svansen mellan benen.

Landsbygdens status är ofta låg, och Maria Almlí började forska på vad det är som sätter statusen på olika orter.

Givaer är en nästan folktom by som ligger på en ö. De har varken skola, butik eller en riktig väg. Och det är glest mellan båtturerna.

– De har inte råd att ha en trädgård, för korna ska ha allt gräs. Men befolkningskurvan är stabil, och om man frågar de boende varför de stannar kvar, när de har så långt till service och sjukhus, säger de "Vadå? Det tar ju bara 45 minuter med båt och fem minuter med helikopter till sjukhuset!". Folk är stolta, och det smittar av sig på de unga. De tar vara på traditioner, roar sig och skapar sig egen sysselsättning.

På Givaer är människorna inställda på att stanna, och ungdomar har ofta planer på att komma tillbaka.

Maria Almlı jämför orten med Bliksvaer, som var större och hade butik, skola och infrastruktur.

– Där sa de att det inte var något liv att bo kvar inne i byn. Att vara fiskare där var inget liv. Det var fint om sommaren, men besvärligt på vintern när det var kallt och blåsigt med hala vägar. Det är det ju överallt, men just där var det ett problem.

I jämförelsen mellan orterna såg hon att de hade helt olika fokus. I Givaer värderar de sådant som är viktigt där.

I Bliksvaer hade de fokus på sådant som är viktigt i storstan, vilket hela tiden gjorde att de kände sig sämre. Nu finns inte längre några bofasta kvar i Bliksvaer.

Enligt Christel Gustafsson, landsbygdsstrateg på Jordbruksverket, är storstadsnormen en av anledningarna till att landsbygden utarmas. Landsbygden skildras ofta med storstadsbornas ögon och inte av landortsborna själva.

– Aftonbladet har lagt ned sina lokalredaktioner, men är på plats ”där det händer, när det händer”, vilket betyder att landsbygdsreportagen handlar om skogsbränder eller andra händelser. I helgbilagor och

semesterbilagor ses idylliska lantmiljöer medan SVT nyligen skildrade Grums på ett dystert sätt med dyster musik och bruksbyggnader i svartvitt. Det är medierna som bestämmer vilken bild vi ska ha av landsbygden, och det blir ofta svart eller vitt. Det gäller även tidningen Land, som gärna gör reportage om folk som vägar bryta storstadsnormen och välja ett annat liv.

Hon säger att forskare hittills inte velat titta på annat än städerna.

– Det är få som tittar på hur landsbygden ska bli hållbar. Har du valt att bo på landsbygden får du stå ditt kast. Du kan inte förvänta dig att få bra bredband eller bra kommunikationer.

I Stockholm är det samhällsproblem om du till exempel utsätts för buller i ditt bostadsområde, men på landsbygden får du lösa problemet själv.

Hon går in på den bristande servicen och den dåliga infrastrukturen, och säger att staten går i tåten för att avveckla verksamheten på landsbygden, då de lägger ner sina kontor på mindre orter.

– Skatteverket, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen flyttar dit det finns mycket folk, även om det inte finns någon annan motivering till varför det flyttar just dit. De säger att Lantmäteriet ska bli attraktivare för sin personal och att Skatteverket ska finnas där tillväxten finns, alltså i städerna. Och att Försäkringskassan ska jobba med e-tjänster. De har alltid motiveringar för att flytta kontor från landsorterna, vilket i slutändan bidrar till att landsbygden hamnar utanför systemet och förlorar flera viktiga arbetstillfällen.

Det finns förstås ett ekonomiskt värde i att satsa där det finns folk. Men Christel Gustafsson berättar att det inte alltid varit lika självklart.

– Förr, när man byggde ut tågnätet över hela Sverige, placerade man ut stationer på ställen som man tyckte kunde bli något. Sedan flyttade folk dit för att det fanns en tågstation. Och snart byggdes ett stationssamhälle upp.

Sådant händer inte idag. Både skolor och butiker tvingas lägga ned för att de är för små.

– Förr, när den största skolan hade 200 elever, så var skolan med 50 elever inte så liten. Men nu, när man jämför med en som har 1000 elever, då blir 50 väldigt litet, säger Christel Gustafsson.

Små butiker lägger ned över hela landet, men landsbygden drabbas hårdast. Även kommunikationerna är sämre än i städerna.

– Där har drygt 60 procent av befolkningen bredband med hög hastighet. Motsvarande siffra på landsbygden är idag knappt 20 procent. Det finns etanol på varannan svensk mack, fast bara på 14-20 procent av tankställena i landsbygdskommunerna. Fordonsgas är sällsynt och kollektivtrafiken är inte utbyggd. Och ingen tänker att de som har så dålig lokaltrafik borde få ett riktigt bra bredband i stället.

Christel Gustafsson tar upp de givna skillnaderna mellan stad och land. Landskapet med naturresurser, en liten närmarknad och ett mindre arbetskraftsutbud.

Bland de konstruerade skillnaderna nämner hon sämre service, lägre utbildningsnivåer, lägre löner, lägre status, mindre makt, lägre förväntningar på individen och hur demografin ser ut.

Bland myterna ser vi den automatiska speglingen till staden, att landsbygden skulle vara tärande och outvecklad. Vit, homogen, fördomsfull, klimatosmart och icke-innovativ.

Fördomar som ligger landsbygden i fatet.

– Städer kan minimera sin miljöpåverkan beroende på klimathållbar landsbygd runt omkring. Konsumtionssamhället bidrar till fler utsläpp än biltransporter och fabriker på landsbygden, även om stadsborna åker kollektivt och har gemensam fjärrvärme, säger Christel Gustafsson.

Hon nämner satsningarna på att bygga upp och stärka de stora städerna, Stockholm, Göteborg och Malmö.

– Man pratar ofta om att Sverige urbaniseras snabbt och att Stockholm växer med två busslaster om dagen. Jag hade hellre jämfört storstadsområdets och stadsområdets befolkningsökning i alla åldersgrupper, med landsbygden, där ungdomarna minskar och enbart folk över 50 år ökar.

Christel Gustafsson tycker att det fokuseras för lite på de som stannar kvar på landsbygden och desto mer på de som flyttar.

– Satsa på ERA styrkor! Även de som flyttar tillbaka! Varför väljer de ER kommun? Här kan vi hitta något att bygga på, säger Christel Gustafsson.

Hon tillägger att det enligt ungdomsbarometern främst är välutbildade tjejer och lågutbildade killar som vill tillbaka till landsbygden.

Maria Almli tycker att landsbygden är en bra plats att vara producent på.

– Det är landsbygden som producerar medan lattefolket i storstan konsumerar. Ett latteställe i varenda gathörn är inte ett betyg på att platsen är bra. Lattefolket skulle inte kunna konsumera om de inte haft landsbygden som producerade mjölken åt dem. Christel Gustafsson framhåller fler fördelar med att driva företag på landsbygden.

– Lokalerna är billigare och personalen är ofta besluten om att stanna kvar. Man kommer nära varandra och vågar satsa på sin personal.

Maria Almli tycker att företagandet ger personlig utveckling och mångfald.

– Företagandet på landsbygden innebär ofta att man gör flera olika saker, medan man i en stad har fokus åt ett håll.

Annelie Våhlin, projektledare för Leader Gästrikebygden, har jobbat med ungdomar för att få dem att se möjligheterna och kunna förverkliga idéer och projekt i sin hembygd. Ungt Flyt heter projektet, som startade i april 2012 och är ett samarbete mellan Gästrikebygden, Inlandet och Närheten. Ungdomar från Gästriklands fyra kommuner, Sandviken, Gävle, Hofors och Ockelbo deltog.

– Många hade en dålig attityd från början, och tyckte att allt var skit i deras hemkommun. Men ofta kunde de inte svara på VAD som var dåligt. Bara ATT det var det, berättar Annelie Våhlin.

Inför projektet valdes tre kärnungdomar ut från varje kommun. De utgjorde en grupp som skulle hjälpa till att fånga upp de andra ungdomarna i högstadie- och gymnasieåldern. I varje kommun fick de lära sig om demokrati och inflytande, föreningskunskap och arrangörskap, vilket var det som väckte störst intresse. De fick göra någonting aktivt, anordna en utställning eller en musikfestival, berättar Annelie Våhlin.

Som exempel tar hon de musikintresserade tjejerna som tyckte att det var för mycket epatraktorer och för lite musik i bygden.

– De startade Bjärnskogsgiget, en musikfestival som blev en succé. I år kör de för tredje gången.

Ungdomarna som deltog i Ungt Flyt vet nu hur de ska anordna grejer. De har fått verktygen samtidigt som de inspirerats av varandras projekt och fått nya vänner. De hjälper varandra med arrangemang och går på varandras festivaler.

Annelie Våhlin lärde sig mycket av projektet.

– Många av ungdomarna ville göra något men visste inte riktigt vad, så vi lärde oss att visa på exempel som gav dem egna idéer. Vi lärde oss också att processen tar tid och att

kräver mycket arbete. Ungdomar på landsbygden har ofta låg självbild. De tror ofta inte på sig själva, och de förväntas inte stanna kvar på hemorten. Så vi har jobbat mycket med att pusha och coacha. Vi vill höja deras självförtroende så de får motivation och inspiration att förändra saker på sin hemort. Känner de att de kan påverka, är det troligare att de stannar kvar eller kommer tillbaka i framtiden.

När Maria Almlı flyttade hem till Steigen för andra gången hände det något som för lång tid framöver skulle höja ortens status.

– Vips var jag ordförande i den lokala fiskeföreningen. Och NRK, som har svårt att hitta kvinnor till sina naturprogram, ville göra ett program om mig.

Maria Almlı kände sig först inte helt bekväm med idén, men såg ändå sin chans.

– Jag kunde få visa starka naturbilder från min hembygd i TV, och jag kunde gå ut och jaga ripa utan att vara grönklädd som en jägare. Jag hade läppstift på och var fortfarande mig själv. Jag ville visa att det går att bo på landsbygden även om man är en karriärmänniska, berättar hon.

Programmet blev populärt, och folk i Steigen blev stolta över kommunen.

– De blev mer och mer raka i ryggen. Deras identitet har stärkts. Programmet blev en riktig friluftslivssnackis, och sedan dess har det gjorts fler program därifrån.

Hur vill då ungdomarna att landsbygden ska se ut i framtiden?

Landsbygd 2.0 är ett spel som utvecklats av Hela Sverige Ska Leva för att samla in ungdomars tankar kring platsen de bor på. Annelie Våhlin har använt spelet i sitt arbete med unga.

– De prioriterar samma saker som vi vuxna; bättre kommunikationer med fler bussar och hållplatser. Skola, vård och omsorg. Fler jobb och möjligheter att utveckla intressen och idéer. Fritidsaktiviteter, bostäder. De vill ha ökad service med fler butiker och längre öppettider och ett utvecklat centrum, säger Annelie Våhlin.

Hennes drömprojekt är att åka på turné i skolorna med en riktigt bra föreläsare som peppar och visar på möjligheter.

– Inspirationsdagar och inspirationsföreläsningar har varit ett bra sätt att få igång idéer och motivation hos unga. Vi har sett vilka resultat det kan ge. Vi hjälpte de här ungdomarna att arrangera fem nya projekt under våren 2015. Musikfestivaler, konstutställning, discon, paintballbana med mera, och det har gett deras självförtroende en skjuts. Landsbygden ska vara en plats för alla.

Mara Almli säger att de vuxnas inställning till orten betyder mycket.

– Vår känsla för vad som är viktigt och vad som ger status smittar av sig på barnen. Vi bör visa att vi tycker det är kul att bo här, och har lust att bo här. Om vi alltid tittar längre bort, till de större städerna som Stockholm, eller kanske Paris eller New York, då blir man ju alltid en "lillebror". Tänk i stället: "Allt du tror om finnmarken är sant, och det är fett som fan."

Hon tycker dessutom att det finns en trygghet i att bo på landsbygden.

– Man umgås med alla och ser varandra. Man gör ofta flera olika grejer ihop. Prästen är med i fotbollslaget och man sjunger i kör med butiksarbetaren. Och varje bygd ska ha rum för ett homopar och en grafisk designer, säger hon.

Olle Persson har jobbat med landsbygdsutveckling sedan han flyttade från Eskilstuna till Lindefallet för över 20 år sedan. Han är landsbygdsstrateg i Hudiksvalls kommun och är med i Lindefallets byaråd. Seminariet avslutas med ett grupparbete där han vill ha svar på tre frågor.

- Vad utvecklar bygden?
- Lever landsbygden i morgon?
- Vilken roll spelar unga för morgondagens landsbygd?

Grupperna var överens om att unga är en viktig grundförutsättning. De bör ses som en resurs, en tillgång. Och för att få dem att vilja stanna och utveckla bygden behövs de vuxnas påverkan. Pratar vi om landsbygden som tärande och blödande får ungdomarna också den bilden. Är vi stolta och prioriterar frågor som rör vår bygd när vi långt. Vi bör ge varandra plats, och stimulera varandra till att ta plats. Vara stolta över bygden och fokusera på det som är viktigt för oss här och nu. Vi bör skapa förutsättningar för ungdomar så de känner att de kan påverka och förverkliga i egna idéer, så att de stannar kvar eller återvänder. Upplever de att de haft en bra barndom vill de tillbaka.

Och som Maria Almli beskrev frihetskänslan i sin hembygd:

- Det är lättare att se stjärnhimlen när det inte är så mycket annat ljus runtomkring.

Text och bild: Ida Frid